

แนวทางการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย*

Guideline for Organizing Continuing Education in Higher Education Institution in Thailand

ศิริณา จิตต์จรัส (Sirina Jitcharat)**

พีรเทพ รุ่งคุณากร (Bheeradhev Rungkhunakorn)**

นิรุทธิ์ วัฒนภาส (Nirut Vattthanophas)**

มธุวีริญจ์ เทพกิจ (Mathuveerin Thepkit)

บุญมา เขียววิชัย (Boonma Kheovichai)

ภัทรพล มหาพันธ์ (Pattarapol Mahakan)

บทคัดย่อ

การวิจัยแนวทางการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเป็นการวิจัยและพัฒนาโดยใช้การวิจัยแบบผสม (Mixed Method) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบในการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษา 2) เพื่อสำรวจสภาพและความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบการศึกษา 3) เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษา เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามและข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์และการเสวนากลุ่ม เลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยศิลปากร ประกอบด้วยผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 2 ได้แก่ บุคคลวัยผู้ใหญ่ในเครือข่ายการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยทั่วประเทศ ใน 9 ภูมิภาค จังหวัดละ 50 คน ครอบคลุม 5 อาชีพ รวมทั้งหมด 450 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเบื้องต้น ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน คือ 1) ปัจจัยที่เป็นสภาวะที่เอื้อเกื้อหนุน คำจูน เปิดโอกาส เป็นองค์ประกอบร่วมหรือเป็นเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะทำให้การจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเกิดมีขึ้น ดำเนินอยู่ และพัฒนาต่อไป

* แนวทางการจัดการศึกษาต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษา

** อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

(Lecturer in Doctor of Education Program[Lifelong Education and Human Development] Faculty of Education Silpakorn University). E-mail address : sirina_c@hotmail.com, rungkhunakorn@gmail.com, nirutwatt@gmail.com.

2) กระบวนการในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยการพัฒนากระบวนการบริการทางวิชาการและสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การกำหนด/การรับกลุ่มเป้าหมายของการศึกษา การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการจัดการศึกษาและ

3) ผลผลิตของการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรระดับต่าง ๆ และการฝึกอบรม งานวิจัยและพัฒนา อันเกี่ยวเนื่องมาจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอกและระบบการบริหาร ผลการศึกษาด้านการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศพบว่าการดำเนินงานตามสภาพการจัดการศึกษาของแต่ละประเทศที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย นโยบาย หลักสูตร คุณลักษณะผู้สอน การจัดการเรียนการสอน และสื่อสนับสนุนการสอน

2. สภาพและความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบการศึกษา พบว่า ต้องการศึกษาต่อเนื่องในโครงการของมหาวิทยาลัยที่จัดขึ้นเพื่อบุคคลภายนอก มีวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้เพื่อประกอบอาชีพ ค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อเนื่องที่ต้องการคือต่ำกว่า 1,000 บาท ต้องการได้ประกาศนียบัตรให้จัดชั้นเรียนในวันเสาร์อาทิตย์ ระยะเวลา 1 – 2 สัปดาห์ ครั้งละ 3 ชั่วโมง สถานที่จัดการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้คือ ศึกษาในชุมชน จัดการเรียนการสอนโดยการศึกษาดูงาน ฝึกประสบการณ์ตรง คุณสมบัติและลักษณะผู้สอนที่ต้องการ คือ มีความเข้าใจ ยอมรับผู้อื่นและมีความรู้ความสามารถ ต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการ สื่อ และอุปกรณ์การเรียนการสอนคือ ได้ฝึกปฏิบัติของจริง วัดและประเมินผลโดยการทดสอบความรู้ความเข้าใจ และต้องการการสนับสนุนช่วยเหลือด้านทุนบางส่วน

3. แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษาควรมีการปฏิบัติการในภาพรวมอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย นโยบาย หลักสูตร คุณลักษณะผู้สอน การจัดการเรียนการสอน สื่อสนับสนุนการสอน และปัจจัยเกี่ยวข้อง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตามสภาพของแต่ละสถาบัน ทั้งนี้ควรมีความเชื่อมโยงการเป็นเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกที่คำนึงถึงวิถีชีวิต และสอดคล้องกับบริบทของสังคม เศรษฐกิจการเมือง และสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการศึกษาต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

The research of organizing continuing education in higher education institution in Thailand is a research and development in mixed method aiming to 1.) synthesize the format of organizing continuing education in higher education institution 2) survey the conditions and needs of adult outside the higher education system for continuing education 3) propose appropriate solutions for organizing continuing education in higher education institution. The research tools are questionnaire, interview, group discussion and data collection. The quantitative and qualitative data analyses are conducted on organizing adult education and the continuing education in higher education institution in Thailand and abroad. The samples are divided into 2 groups. The first group is administrators and teachers, educational staff, the experts and people involve in ongoing education in higher education

institution, being specifically selected by qualification criteria as a Known group. The second group are 400 adults in the network of non-formal education and informal education all over the country. Sample randomization was performed according to region and occupational groups by simple randomizing method. By region, 9 sample groups in 8 regions are used for analysis aiming to set the guideline for organizing continuing education in higher education institution. The results show that

1. Organizing for continuing education in higher education institution in Thailand consists of 3 main parts that are 1) The factors that contributing, supporting, giving opportunity, or being a mutual part or being any conditions leading to organization of the continuing education in higher education institution in Thailand to be operated and further developed.

2. Process of organizing education is composed of the development of academic service systems and learning support materials: setting and selecting the target group, organizing learning and learning evaluation: outputs of organizing education are graduates from various courses and training: research and development according to strategic plan and collaboration with external organizations and management systems. For continuing education in abroad higher education institution, they are operated following their own educational organization of each country, corresponding to the target group, policy, curriculum, instructor's character, teaching and learning organization and teaching-support materials.

3. The conditions and need for organizing continuing education for adults outside the education system. It is found that there are an interest and demand for organizing continuing education program for general public people, the details are, an interest to join the continuing education program arranged for the outsiders by the university, the objective of learning for profession, the cost for continuing education per one course is under 1000 baht, the requirement of course graduation with certificates, the content of profession is the most interesting, days and time requested for organizing classes on weekends, most interested in learning within 1-2 weeks, demand on learning hour is 3 hours. The most convenient location for organizing learning is in a community area, the most interested teaching method is a study trip, learning resources and learning networks being the most interested is to study in their community education institution. The most interested qualifications and characteristics of instructor is to understand and accept others being knowledgeable and having good skills. Process of teaching activities which in most demand is student thinking participations. Teaching media and equipment selected is practical learning. The most measurement and evaluation requirement is measurement of knowledge and understanding. They needed a scholarship support or

partial financial accommodation. The appropriate guideline for overall organizing continuing education in higher education institution should be operated systematically and in line with the group target, policy, courses, instructor's character, teaching and learning organization, teaching-support material and the others related to each particular institution that link with inside and outside network, in line with life styles and conform with social, economic and political contexts.

บทนำ

สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งวิชาการและแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างซับซ้อนและรวดเร็ว สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องให้โอกาสทางการศึกษาและสนับสนุนการเรียนรู้ของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งสถาบันอุดมศึกษามีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นหลักสูตรปริญญาตรีหรือก่อนบัณฑิตศึกษา (Undergraduate) และปริญญาโท ปริญญาเอก หรือบัณฑิตศึกษา (Graduate) ที่ให้ปริญญาบัตรตามหลักสูตรเมื่อสำเร็จการศึกษา โดยรับบุคคลเข้าศึกษาทั้งแบบจำกัดจำนวนและไม่จำกัดจำนวน เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง และ 2) การจัดการศึกษานอกหลักสูตรปริญญา ซึ่งมักจัดเป็นโครงการหรือหลักสูตรพิเศษที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าร่วมได้ ทั้งสองระบบยึดเกณฑ์มาตรฐานที่คล้ายกันในด้านของหลักสูตร การวัด และประเมินการเรียนรู้ แต่มหาวิทยาลัยเปิดอาจมีความยืดหยุ่นด้านอายุของผู้เรียนและวิธีการเรียนมากกว่ามหาวิทยาลัยปิด มหาวิทยาลัยที่มีการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นมหาวิทยาลัยที่มีความพร้อม หากเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสเข้าศึกษาต่อหรือผู้เรียนที่มีวัยพ้นจากระดับปริญญาตรีได้เข้าศึกษาต่อตามความปรารถนา การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพคน นำไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

สังคมปัจจุบันมีความเป็นพลวัตในการเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีอัตราเร่งเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ทำให้ผู้คนจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความพร้อมในการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังมีผู้กล่าวว่า “การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์ จากเกิดจนตาย มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันและพัฒนาต่อเนื่อง ไปให้เต็มศักยภาพของบุคคลแต่ละคน เป็นการศึกษาที่เกิดจากแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบและไม่เป็นทางการ”(สุนทร สุนันท์ชัย, 2542) นานาประเทศที่ต้องแข่งขันในสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) ต้องมียุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมให้แก่ประชาชนของตน สถาบันการศึกษาเป็นองค์กรที่มีบทบาทภารกิจในการจัดการเรียนรู้และเตรียมประชาชนของแต่ละประเทศ ควรคำนึงถึงการเรียนรู้มิใช่มุ่งแต่ผลิตบุคคลที่มีแต่ทักษะเฉพาะด้านแต่อย่างเดียว แต่ต้องพัฒนาให้คนรู้จักการตัดสินใจ มีทักษะในการแก้ปัญหา (to develop learners' decision-making and problem-solving skills) และสอนให้คนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง (teaching them

how to learn on their own) ระบบการศึกษาจึงต้องเน้นย้ำความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของประเทศ

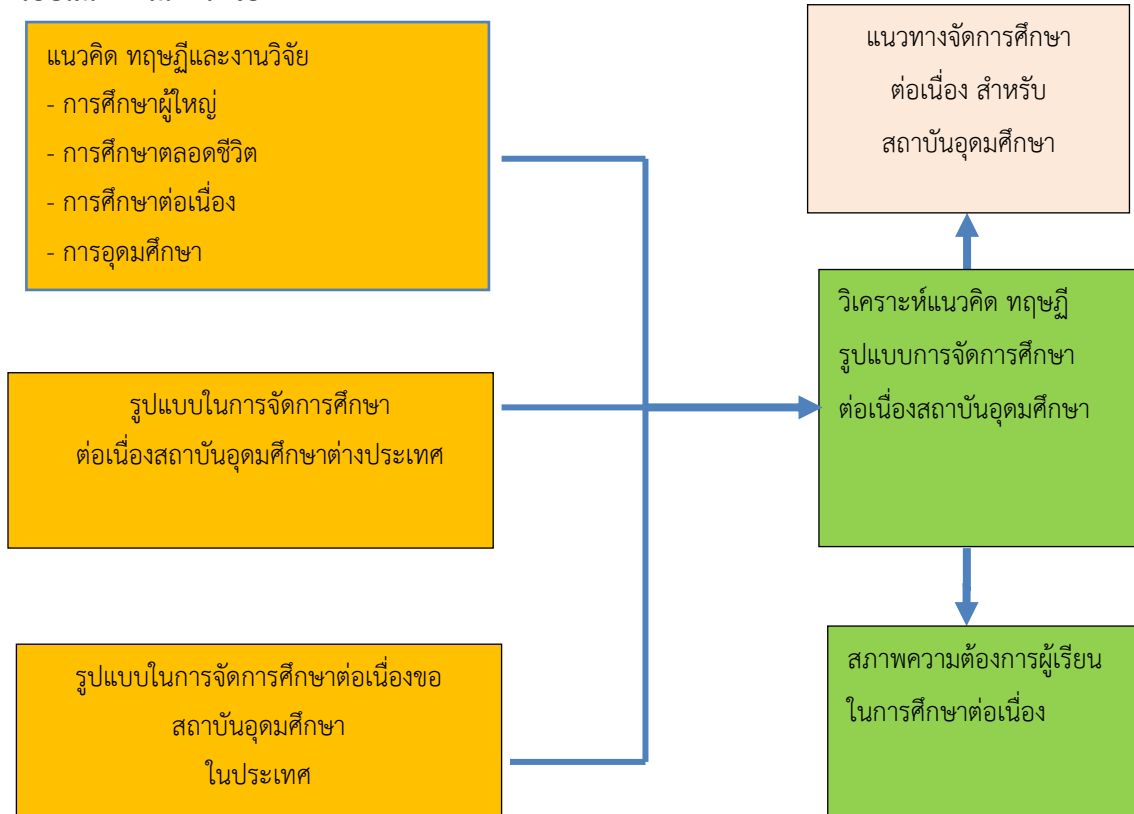
การศึกษาตลอดชีวิตในต่างประเทศเริ่มในทศวรรษที่ 19 เป็นลักษณะของการศึกษาผู้ใหญ่ ปี ค.ศ. 1960 ยูเนสโกริเริ่มแนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมีการประชุม รวบรวมข้อมูล แนวคิด องค์ความรู้ซึ่งเป็นการนำร่องสู่ประเทศต่างๆ ทั่วโลก ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึง 20 แต่ละประเทศเห็นความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตมากขึ้น ด้วยเพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญของการขับเคลื่อนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทาง สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม การศึกษาตลอดชีวิตในหลายประเทศได้มีการดำเนินงานโดยรับแนวคิด จากองค์การสหประชาชาติ เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย หรือในภูมิภาคเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายและกำหนดให้มีกรมการศึกษาตลอดชีวิตที่สังกัดในกระทรวงศึกษาวิทยาศาสตร์ และ วัฒนธรรม และมีสภาการศึกษาตลอดชีวิตรับผิดชอบในระดับชาติ จังหวัด และชุมชน การเริ่มดำเนินงานในหลาย ประเทศได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย หลักการ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตที่ชัดเจน แล้วจึงเผยแพร่ ให้องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาของไทยหลายแห่ง ก็ได้นำเอาแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตมาใช้ โดยต้องการผลิตและพัฒนาผู้เรียนที่มีความรู้และทักษะในกาแก้ปัญหาสูงผ่านการจัดการเรียนรู้ด้านการศึกษา ตลอดชีวิต เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากที่ ผ่านมาการศึกษาของไทยทั้ง 3 ระบบยังมีข้อจำกัด ได้แก่ 1) โอกาสทางการศึกษายังไม่ทั่วถึง 2) การศึกษายังไม่เอื้อต่อ คนกลุ่มน้อย 3) เนื้อหาหลักสูตรไม่เอื้อให้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 4) การเรียนการสอนมุ่งครูถ่ายทอดความรู้มากกว่า ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 4) การศึกษายังเป็นระบบที่ไม่จบในตัวเอง 5) การศึกษานอกระบบยังมีข้อจำกัดเชิงปริมาณและ คุณภาพ 6) การศึกษาทั้ง 3 รูปแบบยังไม่สัมพันธ์กัน 7) ผู้จัดการศึกษา และประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ และ การมีส่วนร่วมการศึกษาตลอดชีวิต(สุมาลี สังข์ศรี. 2544)

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เดิมเป็นหน่วยงานที่จัดการเรียน การสอนหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 และปรับเปลี่ยนมา จัดการเรียนการสอนหลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ และ หลักสูตรปริญญาตรี สาขาการศึกษาตลอดชีวิต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และมีการปรับปรุงหลักสูตรในปี พ.ศ. 2556 จนถึงปัจจุบัน ภาควิชาตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาต่อการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับ บุคคลวัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่นอกระบบการศึกษา จึงจัดทำชุดโครงการวิจัยการจัดการศึกษาต่อเนื่องของ สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับแสวงหาแนวทางที่เหมาะสม ในการพิจารณาจัดการศึกษาต่อเนื่องแก่บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบการศึกษาต่อไปในอนาคตโดยเฉพาะของ ภาควิชา หรืออาจรวมถึงคณะศึกษาศาสตร์ หรือมหาวิทยาลัยศิลปากรด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบในการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษา
2. เพื่อสำรวจสภาพและความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบการศึกษา
3. เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพ 1 กรอบแนวคิดแนวทางจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงพัฒนา (Research & Development) ซึ่งเป็นการสังเคราะห์รูปแบบในการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศ สำรวจสภาพและความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบการศึกษา และเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษา โดยมีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีผสมผสานทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาแบบต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษา ที่ได้มาจากการคัดเลือกโดยเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์คุณสมบัติเป็นผู้รู้ (Known group) จำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ บุคคลวัยผู้ใหญ่ในเครือข่ายการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยทั่วประเทศ โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่ายตามภูมิภาคและกลุ่มอาชีพ แบ่งเป็น 9 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ภาคกลางตอนบน ภาคกลางตอนล่าง ภาคตะวันออก ภาคใต้ตอนบน และภาคใต้ตอนล่าง โดยเลือกจากกลุ่มอาชีพที่กำหนดโดยกรมแรงงาน ได้แก่ 1) อาชีพการผลิตในงานอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 2) อาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ เลี้ยงสัตว์ ทำไร่ ทำสวน ทำนา 3) อาชีพในงานพาณิชยกรรม ได้แก่ ค้าขายสินค้า บริการ 4) ผู้ประกอบการ คนกลาง หรือรับจ้างอิสระ และ 5) อาชีพทางการศึกษาและพัฒนา รวม 5 กลุ่ม ใน 9 ภูมิภาคการสุ่มตัวอย่างที่ถูกเลือกจาก 9 ภูมิภาคได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ พิษณุโลก พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี ตราด หนองคาย นครราชสีมา สุราษฎร์ธานี และสงขลา จังหวัดละ 50 คน ครอบคลุมทุก 5 อาชีพ รวมทั้งหมด 450 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้เก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ แบบสอบถามและแบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ภูมิฐานะ การศึกษา สถานภาพ รายได้ ความสามารถ ความถนัด หรือความสนใจ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสำรวจความสนใจ ความต้องการ การจัดโครงการศึกษาต่อเนื่องสำหรับบุคคลทั่วไป โดยจำแนกเป็น 15 ด้าน ได้แก่ 1. วัตถุประสงค์/เป้าหมายการเรียนรู้ 2. ค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อเนื่อง ต่อ 1 หลักสูตร 3. ความต้องการในความสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร 4. เนื้อหาที่สนใจ 5. วันและเวลาที่ต้องการให้จัดชั้นเรียน 6. ระยะเวลาที่สนใจเรียน 7. สถานที่จัดการเรียนการสอนที่สะดวก 8. วิธีการจัดการเรียนการสอนที่สนใจ 9. จำนวนชั่วโมงต่อครั้งที่เรียน 10. แหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่สนใจ 11. คุณสมบัติและลักษณะผู้สอนที่ต้องการ 12. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องการ 13. สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สนใจ 14. การวัดและประเมินผลที่ต้องการ 15. ความต้องการการสนับสนุนหรือการช่วยอำนวยความสะดวก มีลักษณะเป็นแบบตอบตามจริง และเลือกตอบ หาความเที่ยง (Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ และทดลองเนื้อหาจากสำนักงานการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยจังหวัดราชบุรีซึ่งมีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างจริง

2. แบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่มแบบมีโครงสร้าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยประสานและขอความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องการจัดการศึกษา ประกอบด้วยผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เกี่ยวข้อง โดยการกระจายแบบสอบถามและคัดเลือกบุคคลที่หลากหลายครอบคลุมมาสัมภาษณ์เป็นกรณีศึกษาเพิ่มเกี่ยวกับ (1) สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง และ (2) ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่สนใจ

2. ผู้วิจัยประสานและขอความร่วมมือกับกลุ่มบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบการศึกษา ผ่านเครือข่าย การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยทั่วประเทศ โดยการกระจายแบบสอบถามและคัดเลือกบุคคลที่หลากหลายครอบคลุมมาสัมภาษณ์เป็นกรณีศึกษาเพิ่มเกี่ยวกับ (1) สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง และ (2) ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่สนใจ

3. ผู้วิจัยติดต่อขอรับแบบสอบถามกลับคืนมาจากเจ้าหน้าที่ผู้เป็นตัวแทนและนำแบบสอบถามมา ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลและใช้สถิติดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ผลจากข้อมูลของผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง และบุคคลวัยผู้ใหญ่ ที่อยู่นอกระบบการศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็นการวิเคราะห์ 2 แบบ ได้แก่

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเบื้องต้น ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาตามกรอบของเนื้อหาและการตรวจสอบสามเส้าใน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง (2) แนวทางการจัดการศึกษาต่อเนื่อง และ (3) ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีข้อสรุปจำแนกเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 การจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย มีรูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน คือ

องค์ประกอบที่ 1 เป็นปัจจัยที่เป็นสถานะที่เอื้อเกื้อหนุน เปิดโอกาส หรือเป็นองค์ประกอบร่วม ที่จะทำให้การจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเกิดมีขึ้น ดำเนินอยู่ และพัฒนาต่อไป อันประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี หลักการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ การจัดการศึกษาต่อเนื่อง การอุดมศึกษาร่วมกับการพิจารณาความสำคัญ จำเป็นและทิศทางของการจัดการศึกษาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงการกำหนดแนวทางการ

จัดการศึกษาต่อเนื่องให้เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติการอุดมศึกษาและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้มีการจัดการศึกษาต่อเนื่องในทิศทางที่จำเป็นและเป็นไปตามความต้องการของชุมชนสังคม และความพร้อมของสถาบันการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์/เป้าหมายของการจัดการศึกษา แผนยุทธศาสตร์ และหลักสูตร ตลอดจนพัฒนาบุคลากร การบริหารงบประมาณ การบริหารองค์กร และจัดระบบการสนับสนุนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลต่อการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ 2 คือ กระบวนการในการจัดการศึกษา เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นลำดับตามระบบของการจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย อันประกอบด้วย การพัฒนาระบบการบริการทางวิชาการและสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การกำหนด/การรับกลุ่มเป้าหมายของการศึกษา การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการจัดการศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 คือ ผลผลิตของการจัดการศึกษา เป็นสิ่งที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ได้แก่ ผู้สำเร็จการศึกษา ตามหลักสูตรระดับต่างๆ และการฝึกอบรม งานวิจัยและพัฒนาอันเกี่ยวเนื่องมาจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก และระบบการบริหาร และการบริการทางการศึกษา ที่พัฒนาไปตามเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาของแต่ละสถาบัน

ทั้งนี้ องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วน ในการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย จะดำเนินไป โดยการวางแผนและจัดระบบแล้วในกระบวนการบริหารคุณภาพการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ที่ช่วยสร้างความมั่นใจว่าการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยจะได้คุณภาพตามที่กำหนดไว้ในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

ส่วนที่2 ผลการวิเคราะห์การศึกษาต่อเนื่องต่างประเทศ

การวิเคราะห์เอกสารด้านการศึกษาต่อเนื่องใน 5 ประเทศประกอบด้วยสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เดนมาร์ก ญี่ปุ่น ในประเด็นสำคัญ ได้แก่ สภาพการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย นโยบาย หลักสูตร คุณลักษณะผู้สอน การจัดการเรียนการสอน และสื่อสนับสนุนการสอน จำแนกเป็น 2 ตอน กล่าวคือการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาต่อเนื่องในแต่ละประเทศ และการสรุปภาพรวมการศึกษาต่อเนื่องในต่างประเทศ ดังนี้ สภาพการจัดการศึกษาต่อเนื่องในแต่ละประเทศมีดังต่อไปนี้

1. **สหรัฐอเมริกา** จัดการศึกษาระดับปริญญาตรีแก่ผู้ลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรที่ไม่ต้องการหน่วยกิต (non-credit courses) แต่ต้องการเพิ่มพูนความรู้ในสาขาวิชาที่ตนทำงานอยู่ จะเรียนช่วงเวลาเย็น หรือภาคนอกเวลา ช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ หรือเรียนระบบปริญญาออนไลน์

2. **สหราชอาณาจักร** เป็นหลักสูตรครึ่งเวลา (part-time course) ที่สอดคล้องกับรอบคุณสมบัติของหลักสูตรปริญญาตรีของสหราชอาณาจักร เวลส์ และไอร์แลนด์เหนือ และบางหลักสูตรก็ตรงตามคุณสมบัติวิชาชีพ

มีหลายหลักสูตรที่ต้องการวุฒิการศึกษา (certificate course) หลักสูตรเปิดรายวิชาตามความสนใจของผู้เรียน ผู้ที่จะสมัครเรียนไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติพิเศษ ใช้วิธีออนไลน์ เข้าถึงผู้เรียนทั่วประเทศ

3. ออสเตรเลีย ให้โอกาสผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างสามารถสมัครเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้ โดยใช้ผลการศึกษาระดับพื้นฐาน 12 ปี เป็นหลักฐาน แต่ถ้าไม่จบการศึกษาตามคุณสมบัตินี้หรือเทียบเท่า สามารถพิจารณาเงื่อนไขอื่นๆ เช่น เคยศึกษาชั้นพื้นฐาน 12 ปีในศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ (Centre for Adult Education) หรือ เคยศึกษาวิชาใดวิชาหนึ่งในมหาวิทยาลัยผ่านทางโปรแกรมการเข้าถึงชุมชน (Community Access Program = CAP) หรือผู้ที่มิอายุ 23 ปีขึ้นไปไม่ได้จบการศึกษาระดับ 12 ปี แต่อย่างน้อยเรียนจบ 7 ปี และเป็นคนออสเตรเลีย หรือนิวซีแลนด์โดยกำเนิด ก็สามารถสมัครเรียนขึ้นกับการพิจารณาของแต่ละคณะที่บุคคลนั้นไปสมัครเรียน

4. เดนมาร์ก มีศูนย์ปรึกษาที่สามารถให้ข้อมูลมากมายสำหรับผู้เรียนที่ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาและการจ้างงาน มหาวิทยาลัยการศึกษาหลายแห่งเสนอหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาให้ผู้เรียนที่ต้องการศึกษาไปพร้อมกับการทำงานสามารถเลือกเรียนหลักสูตรระดับอุดมศึกษาระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวได้

5. ญี่ปุ่น มีโครงการการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้ปัญญาผสมผสานกับการพัฒนาทางจิตใจ โดยไม่เน้นทางวิชาการเกินไป เช่น ให้ผู้สูงอายุมาที่วิทยาลัยทุกวันพฤหัสบดี ออกกำลังกายตอนเช้า 1 ชั่วโมง แล้วพักผ่อนและทำกิจกรรมสันทนาการตามอัธยาศัย ภาคบ่ายจะเข้าเรียนวิชาการที่เลือก 1 วิชา เป็นเวลา 2 ชั่วโมง ในจำนวน 4 วิชา ได้แก่ สังคมศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิต สวัสดิการสังคม และวัฒนธรรมญี่ปุ่น โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ และไม่ต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานทางการศึกษาใดๆ เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความพึงพอใจของผู้เรียน สรุปรูปภาพรวมการศึกษาต่อเนื่องในต่างประเทศ มีดังนี้

1. กลุ่มผู้เรียนเป้าหมาย

กลุ่มผู้เรียนเป็นประชาชนวัยผู้ใหญ่ตอนต้นจนถึงผู้สูงอายุกลุ่มต่างๆ ที่ไม่ใช่เป็นนักศึกษาประจำของมหาวิทยาลัย แต่เป็นกลุ่มผู้เรียนที่มาจากสถานที่ทำงานและชุมชนต่างๆ ทั้งในและนอกพื้นที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัย รวมทั้งชาวต่างชาติที่เข้ามาพักชั่วคราว จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) เป็นกลุ่มผู้เรียนที่เข้ามารับบริการทางการศึกษาต่อเนื่องที่มหาวิทยาลัย (In house) 2) เป็นกลุ่มผู้เรียนที่มหาวิทยาลัยออกไปจัดบริการทางการศึกษาต่อเนื่องให้นอกสถานที่ ณ ที่ทำงาน กลุ่ม หรือชุมชน (Reach out) และ 3) เป็นกลุ่มผู้เรียนที่มหาวิทยาลัยจัดการศึกษาทางไกล หรือแบบออนไลน์ (Online service)

2. นโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ หลักการ หรือแนวคิดสำคัญ ที่ในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

1. มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะมีวิสัยทัศน์และแนวคิดที่หล่อหลอมร่วมกันบนความเชื่อ “การศึกษาเพื่อทุกคน” (Education for all) หรือ/และ “การศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์และสังคม” (Education for human and social development)

2. มหาวิทยาลัยจะระบุให้การศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ วาระ มติ และข้อตกลงในการดำเนินงานด้านการศึกษาของมหาวิทยาลัย ให้

ทุกหน่วยงานต้องร่วมมือทำงาน มีกำหนดผู้ปฏิบัติการจัดทำและรับผิดชอบโครงการและหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง และให้การจัดสรรงบประมาณอย่างพอเพียง รวมทั้งมีการจัดตั้งหน่วยระดมทุนทางการศึกษาหลายรูปแบบ

3. มหาวิทยาลัยจะกำหนดให้ประชาชนในชุมชนเป็นกลุ่มเป้าหมายและเป็นผู้เรียนสำคัญของ มหาวิทยาลัยมีนโยบายและการสนับสนุนในการจัดการศึกษาต่อเนื่องทั้งใน นอกระบบชั้นเรียนของมหาวิทยาลัย และ ในชุมชน

3. โครงสร้าง กลไก การจัดการ และแนวทางดำเนินงานในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

1. มหาวิทยาลัยมีการกำกับผ่านนโยบาย การจัดการเชิงระบบ การส่งเสริมและการประสานงานกับ บุคคลากรภายใน และภาคีเครือข่ายภายนอก ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนให้เกิดโอกาสและความสามารถในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับผู้เรียนและชุมชนในแบบต่างๆ ที่สัมพันธ์ หรือใช้ประโยชน์จากมหาวิทยาลัย

2. มหาวิทยาลัยมีการปรับระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของมหาวิทยาลัยให้ยืดหยุ่น ไม่เป็นอุปสรรคต่อ ผู้เรียนที่จะเข้ารับการการศึกษา

3. มหาวิทยาลัยกำหนดบุคคลากรผู้รับผิดชอบเฉพาะและในรูปของคณะกรรมการร่วม ในการบริหารจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับผู้ใหญ่ประจำมหาวิทยาลัย หรือ/และประจำคณะวิชา

4. มหาวิทยาลัยจัดตั้งศูนย์การศึกษาต่อเนื่องโดยดำเนินงานเลี้ยงตนเองได้ ที่มีกลไก เป้าหมาย เฉพาะในการศึกษาต่อเนื่องสำหรับผู้ใหญ่

5. มหาวิทยาลัยมีการประชาสัมพันธ์ สร้างความสนใจและความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ต่อเนื่องแก่ผู้เกี่ยวข้อง ส่งเสริมสื่อการศึกษาที่หลากหลายให้ประชาชนเข้าถึงง่าย โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส มีการ สนับสนุนทุนการศึกษาหลากหลายรูปแบบ มีการลดภาษีแก่ผู้เรียนในค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการศึกษา หรือการรณรงค์ ส่งเสริมและประกาศเกียรติคุณแก่หน่วยงานของมหาวิทยาลัยที่ทำให้ยอดจำนวนผู้เรียนเพิ่มขึ้น

6. มหาวิทยาลัยมีการจัดหน่วยงานให้การแนะแนวและให้การปรึกษาทางการศึกษาและอาชีพ โดยการสนเทศข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพ

7. มหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนภาคนอกเข้าเรียนร่วมกับนักศึกษาประจำของมหาวิทยาลัยใน บางรายวิชาที่เปิดสอนอยู่ โดยเฉพาะวิชาพื้นฐานต่างๆ หรือหลักสูตรการปฏิบัติต่างๆ ที่ไม่ต้องการความรู้แบบ เฉพาะเจาะจงหรือเป็นรายวิชาที่ต้องเรียนวิชาเบื้องต้น (Prerequisite) มาก่อน ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเป็น หลักสูตรที่ไม่ต้องการหน่วยกิต หรือสามารถโอนหน่วยกิตได้ หรือให้วุฒิการศึกษา (certificate course) ซึ่งหลักสูตร มักสอดคล้องกับกรอบคุณสมบัติของหลักสูตรปริญญาตรีทั่วไป และบางหลักสูตรก็ตรงตามคุณสมบัติวิชาชีพ

8. มหาวิทยาลัยมีการจัดการศึกษาที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้จริง ทั้ง เนื้อหา วิธีการเรียน เวลาเรียน จำแนกเป็น 3 แบบ ได้แก่ 1) โครงการและหลักสูตรทั่วไป ที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการ เรียนรู้ตามอัธยาศัย ความสนใจ หรือความต้องการในการพัฒนาอาชีพ เช่น งานศิลปะ การประดิษฐ์ หรือ การทำ เครื่องดื่มและอาหาร เป็นต้น มักเป็นหลักสูตรระยะสั้นต่างๆ 2) โครงการและหลักสูตรเฉพาะของมหาวิทยาลัย ที่จัด ขึ้นตามความชำนาญหรือเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย คณะวิชา สาขาวิชา และความสามารถของบุคลากร เช่น

หลักสูตร Contemplative leadership development หรือหลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำแบบใคร่ครวญตน ของ Naropa University สหรัฐอเมริกา ที่มีชื่อเสียงและเป็นต้นแบบด้านจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) โครงการและหลักสูตรลักษณะนี้อาจมีระยะเวลาแตกต่างกันไปตามแต่เนื้อหา กระบวนการ และผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มุ่งหวัง รวมทั้งอาจกำหนดคุณสมบัติของผู้เรียน 3) โครงการและหลักสูตรตามสภาพการณ์ ปัญหา ความต้องการ และเป้าหมายเฉพาะของผู้เรียน ที่เป็นกลุ่มเฉพาะ (Tailor-made) เช่น หลักสูตรพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของเจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก หรือหลักสูตรการจัดการฟาร์มของเกษตรกร เป็นต้น

4. ลักษณะครูผู้สอนและวิธีการจัดการเรียนการสอน

ลักษณะครูผู้สอน เป็นผู้เอื้ออำนวยการเรียนรู้ และผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคีเครือข่ายกับผู้เรียน โดยมีวิธีการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. ผู้สอนจะจัดการศึกษาคำนึงถึงธรรมชาติ ปัญหา ความต้องการ และลักษณะการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามหลักการและศาสตร์การสอนผู้ใหญ่ (Andragogy)
2. ผู้สอนจะให้ความสำคัญกับการเพิ่มความรู้ด้านเทคนิคหรือข้อค้นพบจากความสำเร็จ เน้นการฝึกและส่งเสริมการเรียนรู้แบบขึ้นน้ำหนักตนเอง ให้ผู้เรียนรู้วิธีเรียนและค้นพบศักยภาพ ความสามารถในการเรียนรู้ของตนด้วยตนเอง
3. ผู้สอนจะประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ผู้รู้ และชุมชน พัฒนาการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน (Community-based learning)
4. ผู้สอนมีการสร้างชุมชนแห่งนักปฏิบัติและชุมชนการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนารับรู้ต่อเนื่องที่ยั่งยืน

5. ระบบและทรัพยากรที่สนับสนุนการจัดการศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัย

1. การจัดการศึกษาเป็นไปตามแนวทางการศึกษาตลอดชีวิต คือ การศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
2. มหาวิทยาลัยกำหนดการพัฒนาครู เป็นข้อตกลง และมีการส่งเสริมบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ และการทำงานของครูผู้สอนในฐานะการพัฒนาความสามารถของครูในการเป็นผู้เอื้ออำนวยการเรียนรู้ และผู้ประสานสัมพันธ์อย่างชัดเจน เป็นระบบ คือ 1) ระบบการคัดเลือกบุคลากร ที่ให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพ คุณสมบัติ และความสามารถของครูผู้สอน ในฐานะผู้เอื้ออำนวยการเรียนรู้ และประสานสัมพันธ์ 2) ให้ความสำคัญกับการปฐมนิเทศและการฝึกอบรม 3) จัดให้ครูผู้สอนมีการฝึกเรียนรู้แบบตื่นตัว (Active Learning) การใคร่ครวญ ประสบการณ์การปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice: COP) 4) จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการส่งเสริมค่านิยมของครูผู้สอน เช่น ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการใช้ที่ทำงานเป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาตน (Work-based learning) 5) การสะท้อนผลการสอนผ่านการทวนสอบผลสัมฤทธิ์และคุณภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน 6) การประเมินและการพัฒนาบุคลากรตามระบบและระเบียบของมหาวิทยาลัย

3. มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่หลากหลาย เช่น ระบบออนไลน์ การศึกษาทางไกล และการพบกลุ่มทางอินเทอร์เน็ต

4. มหาวิทยาลัยจะมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่สนับสนุนการจัดการจัดการศึกษาต่อเนื่องในมหาวิทยาลัย กับชุมชน สถานประกอบการและเครือข่ายชุมชน ในฐานะที่เป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญทางการศึกษา และงานอาชีพ

5. มหาวิทยาลัยมีศูนย์การปรึกษาและเรียนรู้ต่อเนื่องที่สามารถให้ข้อมูลมากมายสำหรับผู้เรียนที่ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษา และการจ้างงาน

ส่วนที่ 3

สรุปผลการวิเคราะห์สภาพและความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของผู้เรียนที่อยู่นอกระบบการศึกษา จากการสำรวจแบบสอบถามตามภูมิภาคและกลุ่มอาชีพ ในพื้นที่ 9 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ พะเยา สวรรค์บุรี สุพรรณบุรี ทรราช หนองคาย นครราชสีมา สุราษฎร์ธานี และสงขลา จำนวนจังหวัดละ 50 ชุด รวม 450 ชุด ได้กลับคืนจำนวน 428 ชุด คิดเป็นร้อยละ 95.11 มีสาระสำคัญดังนี้

ข้อมูลทั่วไปพบว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศหญิง (62.38%) อายุส่วนใหญ่อยู่ที่ 20-25 ปี จำนวนร้อยละ 47.43 รองลงมาคือ 26-30 ปี และ 31-40 ปีใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 17.76 และ 17.99 ตามลำดับ มีอาชีพเกษตรกร เลี้ยงสัตว์ ทำไร่ ทำสวน ทำนามากที่สุด ร้อยละ 30.37 ระดับการศึกษาที่มีจำนวนมากที่สุดคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 52.34 และมากกว่าครึ่งหนึ่งมีสถานภาพโสด (65.8%) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท หรือร้อยละ 43.22 ความสามารถ ความถนัด หรือความสนใจสามอันดับแรกคือกีฬา อาหาร และเกษตรกรรม สำหรับความสนใจ ความต้องการ การจัดโครงการศึกษาต่อเนื่องสำหรับบุคคลทั่วไปพบว่า 1) สนใจต้องการที่จะเข้าศึกษาต่อเนื่องในโครงการเฉพาะของมหาวิทยาลัยที่จัดขึ้นเพื่อบุคคลภายนอก ร้อยละ 83.88 2) มีวัตถุประสงค์/เป้าหมายการเรียนรู้เพื่อประกอบอาชีพร้อยละ 72.43 3) ค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อเนื่องต่อ 1 หลักสูตร ต่ำกว่า 1000 บาท ร้อยละ 43.22 4) ความต้องการในความสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรได้ประกาศนียบัตร ร้อยละ 52.80 5) เนื้อหาที่สนใจ สนใจเกี่ยวกับอาชีพมากที่สุด ร้อยละ 71.03 รองลงมา ได้แก่ เกี่ยวกับภาษา การสื่อสารและการเข้าสังคม สุขภาพและกีฬา ตามลำดับ 6) วัน – เวลาที่ต้องการให้จัดชั้นเรียน คือ วันเสาร์อาทิตย์ ร้อยละ 59.11 รองลงมาคือ วันธรรมดา เวลาราชการ 7) สนใจที่จะเรียนในระยะเวลา 1 – 2 สัปดาห์มากที่สุด ร้อยละ 30.84 รองลงมา คือ ต่ำกว่า 1 สัปดาห์ ร้อยละ 24.07 8) สถานที่จัดการเรียนการสอนที่สะดวกที่สุดคือ ในชุมชน ร้อยละ 61.45 รองลงมา คือ ในมหาวิทยาลัย ร้อยละ 23.83 ผ่านอินเทอร์เน็ตเพียงร้อยละ 15.65 9) วิธีการจัดการเรียนการสอนที่สนใจมากที่สุด คือ การศึกษาดูงาน ร้อยละ 59.11 ฝึกประสบการณ์ตรง ร้อยละ 54.91 กระบวนการกลุ่ม ร้อยละ 19.16 การเสวนา/บรรยาย ร้อยละ 14.49 ศึกษาด้วยตนเองผ่านอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 14.02 ตามลำดับ 10) ความต้องการจำนวนชั่วโมงมากที่สุด คือ จำนวน 3 ชั่วโมง ร้อยละ 50.23 11) แหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่สนใจมากที่สุด คือ สถานศึกษาในชุมชน ร้อยละ 36.68 รองลงมา คือ อาจารย์ในมหาวิทยาลัย

ร้อยละ 28.74 คอมพิวเตอร์ ฐานข้อมูล และอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 24.07 สถานประกอบการในชุมชน ร้อยละ 21.50 ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ร้อยละ 12.38 ผู้รู้ในชุมชน ร้อยละ 11.92 ตามลำดับ 12) คุณสมบัติและลักษณะผู้สอนที่ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการมากที่สุด คือ เข้าใจผู้อื่น ยอมรับผู้อื่น ร้อยละ 51.87 รองลงมา คือ มีความรู้ความสามารถ ร้อยละ 47.20 13) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องการมากที่สุด คือ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการ ร้อยละ 41.36 14) สื่อ และอุปกรณ์การเรียนการสอนสนใจมากที่สุด คือ ได้ฝึกปฏิบัติของจริง ร้อยละ 62.85 15) การวัดและประเมินผลที่ต้องการ การทดสอบความรู้ความเข้าใจมากที่สุด ร้อยละ 34.11 16) การสนับสนุนหรือการช่วยอำนวยความสะดวก ด้านทุนช่วยเหลือบางส่วนมากที่สุด ร้อยละ 46.03

จากการสัมภาษณ์พบว่าการดำเนินการในรอบของสภาพการจัดการศึกษาแต่ยังไม่ครอบคลุมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย นโยบาย หลักสูตร คุณลักษณะผู้สอน การจัดการเรียนการสอน และสื่อสนับสนุนการสอน โดยเฉพาะแนวปฏิบัติของความเป็นระบบที่ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง หรือบ่งชี้ชัดเจน

ส่วนที่ 4 แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษาการจัดการศึกษาต่อเนื่องของผู้ใหญ่ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย จำแนกเป็น 3 กลุ่มคือกลุ่มที่ 1 สถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนด้านการศึกษาต่อเนื่อง กลุ่มที่ 2 สถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดการศึกษาต่อเนื่องทางการแพทย์และพยาบาล และกลุ่มที่ 3 สถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่น พบส่วนองค์ประกอบที่เป็นตัวอย่างที่ดี ดังนี้ 1) การผสมผสานการเรียนในชั้นเรียนปกติกับการฝึกปฏิบัติงานในชีวิตจริง 2) การจัดโปรแกรมวิชาชีพที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ 3) การดำเนินการทบทวนหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในลักษณะของความร่วมมือกับผู้แทนจากนายจ้าง และคณะกรรมการเฉพาะกิจที่จัดตั้งขึ้น 4) การจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้จากมหาวิทยาลัยสู่ชุมชนท้องถิ่น 5) การจัดอภิปรายทางวิชาการ และการจัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ 6) การเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชนผ่านสื่อต่าง ๆ และ 7) การนำนวัตกรรมไปสู่การปฏิบัติจริง

จากผลการศึกษาการจัดการศึกษาต่อเนื่องในประเทศ ต่างประเทศ การสำรวจข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าควรมีแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษาภาพรวมอย่างเป็นระบบที่ครอบคลุม 1) สภาพการจัดการศึกษาต่อเนื่องต้องเป็นการศึกษาเพื่อปวงชนตอบสนองการศึกษาตลอดชีวิต 2) กลุ่มเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่องควรเปิดโอกาสให้กับกลุ่มบุคคลทุกกลุ่มทุกชนชั้นตามศักยภาพผู้เรียน 3) นโยบายของการจัดการศึกษาต่อเนื่องควรกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ และมีหน่วยงานรองรับที่ชัดเจน 4) หลักสูตรการเรียนการสอนการศึกษาต่อเนื่อง ควรจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมเพื่อสร้างโอกาสให้กับผู้เรียนตามความสามารถและความสนใจ 5) ลักษณะผู้สอน ควรเป็นผู้มีศักยภาพการสอนผู้ใหญ่และมาจากบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย เครือข่ายและชุมชน 6) การจัดการเรียนการสอนใช้ทั้งจัดแบบชั้นเรียน การเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุมชนเป็นฐาน และระบบออนไลน์ 7) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ควรมีหลากหลายรูปแบบตรงกับการใช้งานอันได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะสวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งศูนย์การศึกษาและนันทนาการ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตามสภาพของแต่ละสถาบัน โดยมีความเชื่อมโยง

การเป็นเครือข่ายทั้งภายใน และภายนอกที่คำนึงถึงวิถีชีวิต และตอบรับบริบทของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย การจัดการศึกษาต่อเนื่องระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยพบว่ามี 3 องค์ประกอบหลัก กล่าวคือ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยที่เป็นสภาวะที่เอื้อ เกื้อหนุน คำจูน เปิดโอกาส หรือเป็นองค์ประกอบร่วม หรือเป็นเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้การจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเกิดขึ้น ดำเนินอยู่และพัฒนาต่อไป สอดคล้องปรากฏในระดับประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พรบ. การศึกษาแห่งชาติพ.ศ 2542 ฉบับแก้ไขครั้งที่ 3 รัฐธรรมนูญของไทยที่จัดระบบการศึกษาเป็นการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย องค์ประกอบที่ 2 คือกระบวนการในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นลำดับตามระบบของการจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย อันประกอบด้วยพัฒนาระบบการบริการทางวิชาการและสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การกำหนด/การรับกลุ่มเป้าหมายของการศึกษา การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ของสำนักงานสกอ. และสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งอันประกอบด้วย การพัฒนาระบบการบริการทาง วิชาการและสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การกำหนด/การรับกลุ่มเป้าหมายของการศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลการจัดการศึกษา สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตรของสกอ. (2557) ที่กำหนดองค์ประกอบ 6 ประการได้แก่ด้านการกำกับมาตรฐาน ด้านบัณฑิต ด้านนักศึกษา ด้านอาจารย์ ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน การประเมินผล และด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้และองค์ประกอบที่ 3 คือ ผลผลิตของการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดอย่างเป็นรูปธรรมตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ได้แก่ ผู้สำเร็จการศึกษา ตามหลักสูตรระดับต่าง ๆ และการฝึกอบรม งานวิจัย และพัฒนาอันเกี่ยวเนื่องมาจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก และระบบการบริหาร และการบริการทางการศึกษา ที่พัฒนาไปตามเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาของแต่ละสถาบัน ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินระบบการประกันคุณภาพเช่นกัน ด้วยว่าหลัก แนวคิดการประเมินเน้นกระบวนการและผลผลิตการพัฒนาคน งาน และองค์กร โดยใช้แนวคิดของDemming(PDCA) ในส่วนขององค์ประกอบทั้ง 3 ยังเป็นเพียงช่วงระหว่างการพัฒนาของระบบการศึกษาในประเทศไทย

ผลการวิจัย การจัดการศึกษาต่อเนื่องระดับอุดมศึกษาในต่างประเทศพบว่า มหาวิทยาลัยในต่างประเทศให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยมีแนวคิด วิสัยทัศน์ นโยบาย และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน แน่นนอน เกี่ยวกับการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ใช้หลักการกระจายอำนาจและความร่วมมือในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่ กำหนดหน่วยงานผู้รับผิดชอบโดยตรง และในรูปของคณะกรรมการร่วม ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายในและภายนอกหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น มีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินงาน การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ให้ความสำคัญแก่สถาน

ประกอบการเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีเครือข่ายเพื่อพัฒนาให้เกิดพื้นที่ สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ในฐานะที่เป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญที่จะช่วยให้โอกาสทางการศึกษาและและการพัฒนางานอาชีพ พัฒนาเทคโนโลยีและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่ก้าวหน้า เช่น ระบบออนไลน์ การศึกษาทางไกล และการพบกลุ่มทางอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้มีโอกาสเข้าสู่การเรียนรู้ในบริการของมหาวิทยาลัยได้มาก ระบบเชื่อมโยงเทียบโอนกันได้ รวมทั้งให้มีการเรียนแบบสะสมหน่วยกิต จัดระบบงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาต่อเนื่องในมหาวิทยาลัยหลายรูปแบบ จัดโครงการและบริการทางการศึกษาที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการได้จริง ทั้งนี้หาวิธีการเรียน เวลาเรียน เพื่อให้ประชาชนเลือกได้และเข้าถึงง่าย สนับสนุนทุนการศึกษาหลากหลายรูปแบบ

ผลการศึกษาสอดคล้องกับปรัชญา แนวคิด หลักการของการศึกษาต่อเนื่องอย่างชัดเจน อาทิ สุนทร สุนันท์ชัย (2542) และสุมาลี สังข์ศรี (2544) ซึ่งกล่าวว่าการจัดการศึกษานอกระบบ เป็นประสบการณ์ที่สะท้อนความคิดของผู้เป็นผู้ใหญ่และแสดงถึงกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดให้แก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนทั้งหมด มุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้พื้นฐานอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เช่น การอ่านการเขียน ความรู้ทักษะทางด้านอาชีพ การได้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันในเรื่องต่างๆ ทั้งยังเป็นการศึกษาความยืดหยุ่นในเรื่องระบบระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านอายุของผู้เรียน ระยะเวลาเรียน หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน การวัดผลสถานที่เรียน และตามแนวคิดของอาชัญญา รัตนอุบล (2542: 31) ที่ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเป็นกิจกรรมทางการศึกษาและมวลประสบการณ์ความรู้ใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยบุคคล หน่วยงาน และสถาบันต่างๆ ในสังคม โดยมุ่งจัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์ของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในสังคม โดยยึดหลักการที่ว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นๆ จะตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจและประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาให้แก่กลุ่มเป้าหมายนั้นได้ด้วย หรืออุณา นพคุณ (2546) และอุดม เขยกิจวงศ์ (2551) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบ เป็นกิจกรรมหรือโปรแกรมที่สถาบันต่างๆ ในสังคมจัดขึ้น ให้กับกลุ่มเป้าหมาย อย่างมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ในรูปแบบหลักสูตร วิธีการจัด ระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรม มีความยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการ และมีการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรองรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ ทั้งนี้การศึกษานอกระบบมีหลักสำคัญที่จะให้ผู้เรียนหรือผู้รับบริการได้เรียนรู้และรับประสบการณ์ต่างๆ เพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเอง หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน กิจกรรมการศึกษาจึงให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษา ได้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี สามารถแก้ปัญหาของกลุ่มและชุมชนได้

การศึกษานอกระบบยังได้สนับสนุนแนวคิดของโนวส์ (Knowles, 1984:127) ที่กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นกระบวนการที่ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้ต่อไปจากที่ได้ออกจากโรงเรียนภาคปกติไปแล้วและเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับผู้ใหญ่ โดยสถาบันต่างๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายที่ผ่านกิจกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างตลอดชีวิตตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล (อนันต์ เฟื่องทอง, 2553: 12) และถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งบุคคลจะ

เลือกสรร ได้รับความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ความเข้าใจทำให้เกิดความขัดแย้งกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และการแสดงออก ต่อสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวบุคคล (Coombs and Ahmed, La Belle. 1982:161)

ผลการศึกษาสภาพและความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่อยู่บนระบบการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามสนใจต้องการที่จะเข้าศึกษาต่อเนื่องในโครงการเฉพาะของมหาวิทยาลัย ที่จัดขึ้นเพื่อบุคคลภายนอก โดยมีวัตถุประสงค์การเรียนรู้เพื่อประกอบอาชีพและเนื้อหาที่สนใจเกี่ยวกับอาชีพมากที่สุด ความสะดวกในด้านเวลา สถานที่ งบประมาณในการเรียนและปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งล้วนแต่สัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่สนใจเรียนรู้ตามประสบการณ์ สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพ รวมถึงความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ต่างๆ ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แสดงว่าการเรียนรู้มีความสำคัญยิ่งไม่เลือกเพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา หรือความแตกต่างขั้นพื้นฐาน แต่สังคมไทยยังไม่สามารถจัดการศึกษาที่ตอบสนองตามความสนใจ และความต้องการทั้งด้านกลุ่มอายุ พื้นที่ ความแตกต่างเฉพาะบุคคลได้ครอบคลุมตามหลักปรัชญา แนวคิดของการศึกษาต่อเนื่อง(สุมาลี สังข์ศรี, 2544) ที่เน้นความครอบคลุมทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย มีความเท่าเทียมและความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เปิดโอกาส สร้างโอกาส และขยายโอกาสทางการศึกษาสนองความต้องการของบุคคลและสังคม การจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้กลุ่มเป้าหมายมีสิทธิเลือก มีความยืดหยุ่น และเข้าถึงได้ง่าย ลดกฎระเบียบ ขั้นตอน และเปิดโอกาสสำหรับทุกกลุ่มเป้าหมาย จัดบริการให้ใกล้ชิด เข้าถึงตัวผู้เรียน เช่นการใช้สื่อประเภทต่างๆ มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จัดกิจกรรมให้ผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิต ไม่ให้แปลกแยกไปจากการดำเนินชีวิต จัดกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง สร้างแรงจูงใจ สร้างนิสัยใฝ่เรียน ใฝ่รู้ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ เอกชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยเริ่มที่ชุมชน เน้นการเรียนรู้ตามสภาพปัญหาและเรียนรู้จากการดำเนินชีวิตและสภาพปัญหาจริง ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสนับสนุนแนวคิดของ Knowles (1979 อ้างถึงใน ชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ, 2544: 46) ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการ (Needs) และความสนใจของตนเอง มุ่งที่จะให้การเรียนรู้นั้นเกิดประโยชน์กับชีวิตจริง (Life-centered) ดังนั้นการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรใช้สถานการณ์จริงในชีวิตเป็นเนื้อหาของการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของผู้ใหญ่คือประสบการณ์นั่นเอง ผู้ใหญ่มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะชี้นำตนเอง (Self-directing) ดังนั้นบทบาทของครูน่าจะเป็นการเข้าร่วมกระบวนการสืบค้น (Mutual Inquiry) กับการเรียนรู้ผู้ใหญ่มากกว่าบทบาทผู้ถ่ายทอดเนื้อหาและวัดว่าผู้ใหญ่รู้เนื้อหานั้นเท่าใด และความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) ของผู้ใหญ่เพิ่มมากขึ้นตามอายุ นั่นคือ ในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ใหญ่ ควรให้ความสำคัญในการชดเชยในความแตกต่างของผู้เรียนผู้ใหญ่ไม่ว่ารูปแบบการเรียนรู้ระยะเวลา สถานที่ และความเร็วช้าของกิจกรรมการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาควรสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษา มีการอบรม/สัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาและนำแนวทางการจัดการศึกษาต่อเนื่องไปใช้ในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไทยให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างหลากหลาย เป็นมาตรฐานและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างยั่งยืน

2. กำหนดศูนย์การศึกษาต่อเนื่องหรือศูนย์บริการทางวิชาการที่สถาบันอุดมศึกษาควรพัฒนาขึ้น จะต้องเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานและระดมทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกสถาบันเพื่อจัดบริการให้การศึกษาและอบรมแก่ประชาชนในระดับต่างๆ ทั้งระยะสั้นและระยะยาวในหัวข้อวิชาการและวิชาชีพที่ผู้เข้ารับการศึกษามีความต้องการเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้และทักษะค่านิยมต่างๆ ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพได้ในอนาคต

3. ควรจัดระบบเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา องค์กร พื้นที่ ชุมชนการศึกษาต่อเนื่องในแนวราบ มีการวิจัยนำผลการวิจัยมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงาน เพื่อการจัดการศึกษาต่อเนื่องระดับอุดมศึกษาอย่างเข้มแข็ง ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ทำการวิจัยเชิงทดลองสถาบันอุดมศึกษาทั้งระบบที่เชื่อมโยงกับการประกันคุณภาพ
2. ศึกษาวิจัยเทียบเคียงการจัดการศึกษาต่อเนื่องระดับอุดมศึกษาระหว่างสถาบันในและต่างประเทศ
3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการการจัดการศึกษาต่อเนื่องระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยศิลปากร

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ประสบการณ์การจัดการศึกษานอกโรงเรียนอดีตถึงปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร:

รังสีการพิมพ์, 2542.

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2545.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, 2546.

กระทรวงศึกษาธิการ. 19 โครงการความสำเร็จด้านการศึกษาของรัฐบาล, 2553.

ชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ. การศึกษาผู้ใหญ่: ปรัชญาตะวันตกและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.

ธนาชัยวัฒน์ เดชาสินธุเจริญ (2553: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความต้องการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัย

เอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร. (http://eprints.utcc.ac.th/2256/3/2256abstract_thai.pdf)

ค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2558).

วิศนี ศิลตระกูล. และอมรา ปฐภิญโญบุรณ. การศึกษาตามอัธยาศัย: จากแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่แนวปฏิบัติ.

กรุงเทพฯ : กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2545.

ศิริภัสสร อินทรพานิชย์ (2553: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความต้องการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดชัยภูมิ.

สุมาลี สังข์ศรี. รายงานการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21 . กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยี

เพื่อการศึกษาแห่งชาติ, 2544.

สุนทร สุนันท์ชัย. การศึกษานอกโรงเรียน. เอกสารอัดสำเนา, 2542.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ. คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา

พ.ศ. 2557

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542 (ออนไลน์).

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. แผนพัฒนาการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11

พ.ศ. 2555-2559, 2554 (ออนไลน์).

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

ตลอดชีวิต. กลุ่มส่งเสริมปฏิบัติการ, 2547.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายการการวิจัย การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต.

กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วน จำกัด วี. ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น, 2548.

อนันท์ เฟื่องทอง. “ปัญหาการเรียนการสอน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในพื้นที่

จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามการรับรู้ของนักศึกษานอกโรงเรียนและครูการศึกษานอกโรงเรียน”.

ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, 2553.

อาชัญญา รัตนอุบล. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

2542.

อุดม เขยกิจวงศ์. การส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว

จำกัด, 2551.

อุ้นดา นพคุณ. การศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

ภาษาต่างประเทศ

Coombs, H. C. (1973). Central banking in Australia. Bankers' Magazine of Australasia, 69, 61-68.

Knowles, M. S. The Adult Learner: A neglected Species. 3 rd ed. Houston: Gulf Publish Co., 1984.

www.onec.go.th/onec_web/page.php?mod=Book&file=view (สืบค้นเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558)